

Prawo sportowca do wizerunku

1. Wprowadzenie

Żyjemy w czasach, w których obrazy przysyłają resztę, a percepcja (postrzeganie) jest wszystkim¹. Sport i sportowcy nie stanowią w tym zakresie wyjątku. Co więcej, zjawiska komercjalizacji, mediatyzacji oraz profesjonalizacji sportu sprawiły, iż jest on obecnie istotnym sektorem gospodarki światowej. Według danych z 2009 około 2% światowego PKB pochodzi z działalności sportowej². Sport stanowi także znaczącą część światowego przemysłu rozrywkowego³. Jednoznacznie wiąże się to z wzrostem znaczenia wizerunku znanych sportowców. Telewizja, radio, prasa spowodowały, że wizerunek osób znanych stał się elementem gry rynkowej. Gwiazdy sportu, takie jak David Beckham, Lionel Messi czy Roger Federer, często zarabiają więcej pieniędzy poza „polem gry” niż na nim⁴. Firmy międzynarodowe gotowe są zapłacić olbrzymie kwoty za możliwość wykorzystania ich twarzy dla celów promocyjnych. Użycie twarzy znanego sportowca stwarza bowiem możliwość szybszego wykreowania marki na rynku. Warunkuje również zwiększe-

---

1 I.S. Blackshaw, R.C.R. Siekmann, *Sports Image Rights in Europe*, T.M.C Asser Press 2005, s. 1.

2 Dane przedstawione na Światowym Forum Ekonomicznym w Davos, 2009 r., KOM (2011) 12 wersja ostateczna, *Rozwijanie europejskiego wymiaru sportu*, s. 8.

3 S. Gardiner, J. O’Leary, R. Welch, S. Boyes, M. James, I. Blackshaw, A. Caiger, *Sports Law*, 3rd Edition, Cavendish Publishing Limited 2006, s. 417.

4 Zob. ranking najlepiej zarabiających sportowców 2011 r. przygotowany przez Forbes.pl.

nie jej atrakcyjności w obrocie gospodarczym⁵. Jednocześnie jednak stan ten wpływa także na coraz częstsze spory prawne w tym zakresie.

Wizerunek sportowca w większości krajów na świecie podlega ochronie prawnej⁶ na zasadach ogólnych, przysługujących każdej osobie fizycznej, ale z uwzględnieniem niejednolitego statusu prawnego konkretnej osoby⁷. Należy podkreślić, że nie ma w tym zakresie szczególnych regulacji prawnomiędzynarodowych, które zapewniłyby jedność zasad obowiązujących w poszczególnych porządkach krajowych⁸. Zasady te są bardzo zróżnicowane, co związane jest z głębokim i historycznym zakorzeniem kwestii wizerunku w prawie cywilnym danego kraju⁹. Niezależnie jednak od miejsca, jakie zagadnienie wizerunku zajmuje w określonym porządku prawnym, tematyka ta powiązana jest z prawami człowieka.

Celem tego opracowania jest ukazanie problematyki dotyczącej prawa sportowca do wizerunku przez pryzmat szczególnych uregulowań prawnych oraz praw człowieka. Realizując to założenie, analizie poddane zostaną kwestie prawne dotyczące zakresu prawa do ochrony wizerunku sportowca, jak również dopuszczalne odstępstwa od tej ochrony.

2. Pojęcie prawa do wizerunku

Przystępując do analizy kwestii związanych z prawem sportowca do wizerunku, w pierwszej kolejności należy ustalić treść terminu „wizerunek”. Pozwoli to określić zakres uprawnień przysługujący sportowcom.

-
- 5 M. Wach, *Personality merchandising jako instytucja stosowana do wykorzystania wizerunku sportowca w celach promocyjnych i reklamowych*, Przegląd Prawa Handlowego (PPH), 2010, z. 10, s. 22.
  - 6 L. Colantuoni, *Intellectual property rights, licensing and merchandising in sports. Comparative analysis USA–UK–Italy*, [w:] D.P. Panagiotopoulos (ed.), *Sports Law. An Emerging Legal Order Human Rights of Athletes*, Athens 2009, s. 46.
  - 7 M. Wach, *Personality merchandising...*, s. 25.
  - 8 W ramach UE obowiązuje rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. *dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II)*, Dz.Urz. UE L 199 z 31.07.2007, jednakże zgodnie z treścią art. 1 ust. 2 z zakresu zastosowania rozporządzenia wyłączone są zobowiązania pozaumowne wynikające z naruszenia prawa do prywatności i innych dóbr osobistych, w tym zniesławienie.
  - 9 J. Balcarczyk, *Protecting the image of Adam Małysz, Robert Kubica and Jerzy Dudek – The Polish Understanding of the right to an athlete's image*, *International Sports Law Review Pandektis (ISLRev.)*, 2011, vol. 9, no. 1–2, s. 22.

Polski ustawodawca posługuje się tym terminem w art. 23 Kodeksu cywilnego¹⁰, wymieniając wizerunek jako jedno z przykładowych dóbr osobistych osób fizycznych. Ponadto termin ten użyty został także w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹¹ (art. 81 i 83), ustawie o sporcie¹² (art. 14) oraz w ustawie Prawo prasowe¹³ (art. 13 ust. 1 i 2, art. 14 ust. 1, 3, 5 i 6, art. 31–33). Jednakże żaden z tych aktów nie zawiera legalnej definicji „wizerunku”. Doktryna pojęcie to definiuje jako takie cechy twarzy i całej postaci danej osoby, które indywidualizują tę osobę jako jednostkę fizyczną¹⁴. W podobnym tonie wypowiada się K. Stefaniuk¹⁵ i E. Wojnicka, która za wizerunek uznaje dostrzegalne, fizyczne cechy człowieka, tworzące jego wygląd i pozwalające na identyfikację osoby pośród innych ludzi¹⁶. Uwzględniając powyższe, można przyjąć, że pod pojęciem wizerunku należy rozumieć całą postać, a nie tylko twarz, która w świetle powszechnej opinii jest najbar dziej charakterystyczna dla wyglądu człowieka¹⁷. Ponadto za R. Markiewiczem i J. Bartą uznać należy, że pojęcie wizerunku nie może być ujmowane tylko anatomicznie¹⁸. Ich zdaniem wizerunek obejmuje zarówno naturalne cechy człowieka, jak i to, co zostało do nich dodane jak np. fryzura, czy makijaż, jeżeli oczywiście są one, wraz z innymi cechami, dla tej osob y

10 Kodeks cywilny (k.c.) z dnia 23 kwietnia 1964 r., Dz.U. nr 16, poz. 93 z późn. zm.

11 Ustawa z dnia 4 lutego 199 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (pr.aut.), Dz.U. nr 90, poz. 631, z późn. zm.

12 Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz.U. nr 127, poz. 857, z późn. zm.

13 Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe, Dz.U. nr 5, poz. 24, z późn. zm.

14 Zob. m.in. S. Ritterman, *Komentarz od ustawy o prawie autorskim*, Kraków 1937, s. 120; M. Sekuła, *Prawo sportowca do wizerunku*, Monitor Prawniczy (MP), 2010, nr 22; szerzej na ten temat zob: J. Balcarczyk, *Prawo do wizerunku i jego komercjalizacja. Studium cywilnoprawne*, Warszawa 2009, s. 21–67; F. Rakiewicz, *Ingerencja organizacji sportowych w swobodę decydowania przez zawodnika o komercyjnej eksploatacji jego wizerunku*, [w:] P. Wiliński, O. Krajniak, B. G uzik (red), *Prawo wobec wyzwań współczesności*, t. 3, Poznań 2006, s. 196–197.

15 K. Stefaniuk, *Naruszenie prawa do wizerunku przez rozpowszechnienie podobizny*, Państwo i Prawo (PiP), 1970, z. 1, s. 64.

16 E. Wojnicka, *Prawo do wizerunku w ustawodawstwie polskim*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej (ZNUJ PWiOWI), 1990, z. 56, s. 107.

17 M. Winiarska-Lisowska, *Ochrona prawa do wizerunku*, dostępne pod adresem <http://www.wlasnoscintelektualna.org/download.php?id=34> [odczyt: 02.10.2012].

18 J. Barta, R. Markiewicz, *Wokół prawa do wizerunku*, ZNUJ PWiOWI, 2002, z. 80, s. 12.

charakterystyczne¹⁹. Za tak szerokim ujęciem wizerunku, które obejmuje wszelkie elementy identyfikujące daną osobę (np. sposób mówienia czy chodzenia) opowiada się również J. Sieńczyło-Chłabicz²⁰.

Podobnie jak polski ustawodawca, także m.in. ustawodawstwa Grecji, Niemiec i Włoch, definiując prawo do wizerunku, odwołują się do osobowości człowieka i zaliczają go do kategorii dóbr osobistych²¹. Ponadto, włoska doktryna w zbliżony do polskiej sposób definiuje termin wizerunek. Jest on rozumiany jako wygląd, głos oraz inne charakterystyczne cechy, które pozwalają na odróżnienie danej osoby od innych ludzi²². Podkreśla się także, iż wizerunek to nie tylko cechy fizyczne, ale także reakcja społeczna i wiedza o danej osobie – ogólny obraz osoby w oczach opinii publicznej²³. Można powiedzieć, iż wizerunek jest niejako synonimem tożsamości i reputacji²⁴. Porównywalne podejście do omawianej kwestii wyraża niemiecka nauka, w świetle której wizerunek jest szczególną formą ogólnej osobowości²⁵. Szeroka koncepcja ujmowania wizerunku przyjęta została także w Stanach Zjednoczonych, gdzie w sprawie *Carson p. Here's Johnny Portable Toilets* Sąd Najwyższy stwierdził, iż tożsamość osoby można określić także na podstawie jej charakterystycznych powiedzonek²⁶.

Podsumowując, można stwierdzić, że wobec braku definicji legalnej terminu wizerunek jest on kształtowany przez doktrynę. Jego doktrynalne ujęcie jest szerokie i oznacza zbiór charakterystycznych cech zewnętrznych danej osoby fizycznej, na który składa się postać jej wizerunku, głos, a także wszelkie inne elementy umożliwiające identyfikowanie określonej osoby jako konkretnej osoby fizycznej (np. fryzura, makijaż, sposób poruszania się itp.). Przy czym zaznaczyć należy, iż w definiowaniu tego terminu, aspekt identyfikacyjny i informacyjny odgrywa rolę pierwszoplanową.

---

19 *Ibidem*.

20 J. Sieńczyło-Chłabicz, *Rozpowszechnianie wizerunku osób powszechnie znanych*, PPH 2003, nr 9, szerzej na ten temat J. Balcarczyk, *Prawo do wizerunku...*, s. 25–26.

21 I.S. Blackshaw, R.C.R. Siekmann, *Sports Image...*, s. 145–160, 109–144, 187–203.

22 L. Ferrari, *Sports Image Rights under Italian Law. An overview of the main legal issues involved in the commercial exploitation of image rights of top athletes, clubs and sports associations*, *The International Sports Law Journal (ISLJ)*, 2004, no. 1–2, s. 14 i n.

23 *Ibidem*, s. 14.

24 I. S. Blackshaw, R. C. R. Siekmann, *Sports Image...*, s. 188.

25 *Ibidem*, s. 109.

26 Sprawa *Carson v. Here's Johnny Portable Toilets Inc.*, 698 F. 2d 831 (6th Cir. 1983), przytoczona za J. Balcarczyk, *Prawo do wizerunku...*, s. 26; zob. także sprawa *Pesina p. Midway Manufacturing Company*, 948 F.Supp. 40 (1996).

3. Pojęcie sportowca

Sportowiec to w najprostszym ujęciu osoba uprawiająca sport niezależnie od statusu, jaki można jej przypisać. Pojęcia tego nie należy więc ograniczać tylko do osób, które posiadają formalne sankcjonowane uprawnienia do uprawiania określonej dyscypliny sportowej²⁷. Należy jednak pamiętać, iż współczesny sport charakteryzuje się dualistyczną naturą, w której wyróżnić możemy sport powszechny oraz sport wyczynowy, co bez wątplenia jest konsekwencją wzrostu znaczenia tej sfery aktywności społecznej w drugiej połowie XX wieku²⁸. W związku z tym, o ile dla ogólnego pojęcia nie jest istotna kwestia statusu prawnego sportowca, o tyle z punktu widzenia prawa do wizerunku, jego status prawny będzie miał zasadnicze znaczenie. Inaczej bowiem kształtować się ono będzie w przypadku reprezentantów kraju czy profesjonalnych zawodników znaczących klubów sportowych, a inaczej w przypadku amatorów, którzy nie są reprezentantami kraju czy też uprawiają sport tylko rekreacyjnie.

Jak wcześniej zauważono, działalność sportowców podlega ustawodawstwu poszczególnych państw. Istotne znaczenie mają także wewnętrzne regulacje federacji sportowych, które kształtują ją w sposób bardzo zróżnicowany. Należy przy tym uwzględnić autonomię organizacji sportowych, przyznaną im na podstawie prawa międzynarodowego, do działania w zakresie regulowania ich wewnętrznych spraw (uchwały *pro foro interno*)²⁹. Należy ponadto zauważyć, iż zgodnie z powszechnym społecznym oczekiwaniem, państwo powinno zajmować się sportem tylko wówczas, gdy ma on wyraźnie wymiar państwowy³⁰. Związane jest to głównie z występami reprezentantów danego kraju na arenie międzynarodowej, a przede wszystkim na Igrzyskach Olimpijskich, Paraolimpijskich oraz mistrzostwach świata i mistrzostwach kontynentów. W związku z powyższym zagadnienie prawa do wizerunku wymaga uwzględnienia

27 A.J. Szwarc, *Karnoprawne funkcje reguł sportowych*, Poznań 1977, s. 48.

28 A. Wach, *Alternatywne formy rozwiązywania sporów sportowych*, LIBER Warszawa 2005, s. 23.

29 D.P. Panagiotopoulos, I. Mournianakis, V. Alexandrakis, S. Manarakis: *Prospects for EU action in the field of sport after the Lisbon Treaty*, ISLRev., 2010, Vol. 8, no. 3–4, s. 307; *Konkluzje prezydencji*, Rada Europejska z Nicei z 7–9 grudnia 2000 r., Załącznik IV.

30 Por. *Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o sporcie*, druk sejmowy nr 2313 z dnia 28 sierpnia 2009 r., dostępny pod adresem: <http://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/2313.htm> [odczyt: 14.12.2011].

niejednolitego statusu prawnego konkretnego sportowca i wyodrębnienie co najmniej dwóch grup: reprezentantów kraju oraz reprezentantów klubu. Taki podział odzwierciedla stan rzeczywisty i ma przełożenie na regulacje poszczególnych krajów. Zgodnie z ogólnie przyjętą definicją, reprezentantem kraju jest sportowiec reprezentujący barwy swojego kraju we współzawodnictwie międzynarodowym. Natomiast *per analogiam* za reprezentanta klubu należy uznać zawodnika broniącego i reprezentującego klub, którego jest zawodnikiem.

4. Ochrona wizerunku sportowca

Prawo chroni różne przejawy prywatności człowieka, także wizerunek, który wpisuje się w większość z istniejących systemów prawnych³¹. Pamiętać jednak należy, iż obecnie prawna ochrona wizerunku nie jest jednolita. W tradycyjnym ujęciu należy ona do praw osobistych człowieka. Jest dobrem niezbywalnym³². Natomiast w ujęciu gospodarczym współczesnego społeczeństwa wizerunek poddany został komercjalizacji, przez co wkroczył w wymiar majątkowy. Prawna ochrona wizerunku dotyczy wszystkich – zarówno osób znanych jak i tych, które nie są powszechnie rozpoznawalne w świecie. W poszczególnych państwach kwestie dotyczące wizerunku uregulowane są w sposób różnorodny i występują w nich pod różnymi postaciami³³, jak prawo do wizerunku (Stany Zjednoczone³⁴), prawo do

---

31 Regulacje takie można znaleźć także w bardzo restryktywnych wobec praw jednostki systemach prawnych, np. Chiny. Zob. R. Ordish, *Sports Marketing in China: An IP Perspective*, China Business Review, 2005, vol. 32 no. 6.

32 P. Ślęzak, *Ochrona prawa do wizerunku*, Katowice 2009, s. 9.

33 L. Colantuoni, C. Novazio, *Intellectual Property Rights in Basketball*, International Sports Law Journal (ISLJ), 2011, no. 1–2, s. 59, por. także KOM(2011) 12 ..., s. 9.

34 W doktrynie spotyka się także określenie prawo do komercyjnego wizerunku. Prawo do wizerunku rozwinęło się z szeroko pojętego prawa do prywatności. Pojęcie „prawo do wizerunku” pierwszy raz użyte zostało przez sędziego Jeroma Franka w 1953 r. w sprawie *Haelan Laboratories, Inc p. Topps Chewing Gum, Inc*, 202 F. 2d 866 (2d Cir.). Zob. L.D. Brandeis, S.D. Warren, *The Right to Privacy*, Harvard Law Review (HLRev.), vol. 4, no. 5, 1990, s. 193–220; J. Balcarczyk, *Prawo do wizerunku...*, s. 183–192; L. Halgreen, *European Sports Law. A Comparative Analysis of the European and American Models of Sport*, Forlaget Thomson GadJura 2004, s. 353–357; J.T. McCarthy, P.M. Anderson, *Protection of the Athlete's Identity*:

prywatności (Wielka Brytania³⁵), dobra osobiste (Włochy³⁶, Polska³⁷, Grecja³⁸, Niemcy³⁹, Portugalia⁴⁰). Kwestią bezsporną jest, że sportowcowi, jak każdej osobie fizycznej, przysługuje prawo do ochrony dobra osobistego, jakim jest jego wizerunek⁴¹. Nie ulega także wątpliwości, iż tematyka wizerunku sportowca powiązana jest ściśle z problematyką praw człowieka⁴². Z zagadnieniem tym bowiem wiążą się regulacje prawne dotyczące poszanowania wolności osobistej oraz prywatności sportowców.

W prawie polskim ochrona wizerunku sportowca zagwarantowana jest poprzez liczne akty normatywne. Zasadnicze znaczenie ma art. 23 k.c., który zalicza wizerunek do dóbr osobistych i poddaje go ochronie prawnej. Ochrona, o czym była już mowa, przewidziana jest także w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz w ustawie Prawo prasowe. Może być ona także wywiedziona z regulacji Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁴³. Zgodnie bowiem z treścią art. 47 każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia, a także do decydowania o swoim życiu osobistym.

Treść prawa do wizerunku określa się za pomocą tzw. teorii stadiów⁴⁴. Zaliczamy do nich ustalenie wizerunku, rozpowszechnienie oraz wyko-

---

The Right of Publicity, Endorsements and Domain Names, Marquette Sports Law Review (MSLRev.), 2011, vol. 11, no. 2, s. 197.

- 35 Zgodnie z p. 3 *Human Rights Act 1998 (HRA)*, który wszedł w życie w 2 października 2000 r. prawo brytyjski interpretowane jest zgodnie z Europejską Konwencją Praw Człowieka. Ponadto w świetle p. 2 HRA, Sądy Wielkiej Brytanii mają również obowiązek brać pod uwagę wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz).
- 36 Art. 10 włoskiego Kodeksu cywilnego, szerzej na ten temat L. Ferrari, *Sports Image Rights under Italian Law...*, ISLJ 2004/1–2, s.14 i n.
- 37 Art. 23 k.c.
- 38 Art. 57 i 58 greckiego Kodeksu cywilnego, szerzej na ten temat M. Papaloukas, *Sports image and the law*, ISLRev., 2011, vol. 9, no. 1–2, s. 134.
- 39 Art. 823 niemieckiego Kodeksu cywilnego (BGB), a także art. 22 niemieckiej Ustawy o prawie autorskim (KUG); szerzej na ten temat I. B lackshaw, R.C.R. Siekmann, *Sports Image...*, s. 109–145; J. Balcarczyk, *Prawo do wizerunku...*, s. 203–208.
- 40 Art. 79 portugalskiego Kodeksu cywilnego, szerzej na ten temat I.S. B lackshaw, R.C.R. Siekmann, *Sports Image...*, s. 245–261.
- 41 Zob. M. Wach, *Personality merchandising...*, s.25; M. Papaloukas, *Sports image and the...*, s. 131.
- 42 Zob. R. Henriques, *Sports Image Rights*, Abreu, September 2005, s. 1.
- 43 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78, poz. 483.
- 44 M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 207–236. Szerzej na ten temat J. Balcarczyk, *Prawo do wizerunku...*, s. 115–131.

rzystanie wizerunku. Treść prawa do wizerunku stanowi ochrona przed takim ustaleniem wizerunku, które naruszałoby spokój psychiczny człowieka, a także przed jego utrwaleniem, opublikowaniem, przetworzeniem czy też rozpowszechnieniem w inny sposób⁴⁵.

W stosunku do większości sportowców w zakresie ochrony ich wizerunku zastosowanie będą miały przepisy pr.aut., które stanowią *lex specialis* do posatnowień k.c. Zgodnie z art. 81 ust. 1 pr.aut. rozpowszechnianie wizerunku wymaga zezwolenia osoby na nim przedstawionej. W przypadku zaś braku wyraźnego zastrzeżenia takiej zgody zezwolenie nie jest wymagane, jeżeli osoba ta otrzymała umówioną opłatę za pozowanie. Regulacje te odnoszą się do sportowców uprawiających daną dyscyplinę sportową, którzy nie są jednak reprezentantami kraju, a także do członków kadry narodowej oraz reprezentacji olimpijskiej, ale występujących w stroju cywilnym. Zgodnie bowiem z treścią art. 14 ust. 1 ustawy o sporcie członek kadry narodowej na zasadach wyłączności udostępnia swój wizerunek w stroju reprezentanta kraju polskiemu związkowi sportowemu, który uprawniony jest do jego wykorzystania dla swoich celów w gospodarczych w zakresie wyznaczonym danym regulaminem. Takie same obostrzenie dotyczy członków reprezentacji olimpijskiej⁴⁶. Trzeba mieć także na uwadze, iż dyspozycja art. 23 k.c. wskazuje na ochronę wizerunku, a nie na ochronę wizerunku przed rozpowszechnianiem. W związku z czym naruszeniem dóbr osobistych może być już samo utrwalanie wizerunku osoby bez uzyskania jej zgody, w szczególności, jeśli uchwycony moment jest dla niej w jakikolwiek sposób krępujący. Podobne podejście prezentuje także grecki ustawodawca. Zgodnie z obowiązującymi w Grecji przepisami zabronione jest wykorzystywanie wizerunku osoby bez wcześniejszego uzyskania jej zgody, nawet jeśli działania te nie naruszają czci ani prywatności danej osoby⁴⁷. Wymóg uzyskania zgody na wykorzystywanie wizerunku sportowca nakłada również portugalski Kodeks cywilny w art. 79⁴⁸. Ponadto ochrona wizerunku w portugalskim systemie prawnym przewidziana jest także w art. 26 Konstytucji Republiki Portugalii, która gwarantuje każdemu prawo do ochrony wizerunku, prywatności i dobrego imienia⁴⁹.

45 M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie...*, s. 228 i n.

46 Art. 14 ust 2 ustawy o sporcie.

47 I. Karakostas, *Personality and Press*, Athens 2000, s. 81–82.

48 I.S. Blackshaw, R.C.R. Siekmann, *Sports Image...*, s. 245–261.

49 R. Henriques, *Sports Image...*, s.1.

Istotne, ze względu na odmiennność systemu prawnego jest również przedstawienie brytyjskiego podejścia do kwestii ochrony wizerunku sportowca. Prawo angielskie bardzo długo nie uznawało ogólnego prawa do ochrony prywatności⁵⁰. Mimo że to angielski sędzia Cooley był twórcą jednego z bardziej znanych określeń prawa do prywatności – *the right to be alone*⁵¹, to brytyjska koncepcja prawa do prywatności ukształtowała się pod wpływem doktryny amerykańskiej⁵². Należy podkreślić, iż dopiero uchwalenie HRA w 1998 r. dało początek ochronie prywatności w Wielkiej Brytanii. Istotne dla ochrony wizerunku sportowca jest włączenie art. 8 EKPCz do prawa angielskiego. Pozwala to wnieść jednostce żądanie wydania przez sąd tymczasowego zakazu publikacji – *interim injunction*⁵³. Na tej podstawie sportowcy (i nie tylko) mogą chronić swoich praw, w tym swojego wizerunku⁵⁴. Ograniczeniem prawnym ochrony wynikającej z HRA w odniesieniu do osób publicznych jest, podobnie jak w większości systemów prawnych państw Europy kontynentalnej, interes publiczny.

5. Dozwolone rozpowszechnianie wizerunku sportowca

Na podstawie wybranych ustawodawstw możemy wyróżnić przepisy, w których świele rozpowszechnianie wizerunku sportowca (podobnie jak każdej innej osoby fizycznej) jest dozwolone. Zasadnicze znaczenie mają

---

50 J. Sińcydło-Chabicz, *Naruszenie prywatności osób publicznych przez prasę. Analiza cywilnoprawna*, Kraków 2006, s. 35.

51 Szerzej na ten temat – z ob. D.J. Solove, *Conceptualizing Privacy*, *California Law Review*, 2002, vol. 90, 2002, s. 1087–1155.

52 J. Sińcydło-Chabicz, *Naruszenie prywatności...*, s. 35.

53 *Ibidem*, s. 45 i n.

54 Zakaz publikacji pierwotnie dotyczył ochrony osób, których życie mogło być zagrożone, jeśli ich dane zostały upublicznione. Natomiast od 2000 r., to jest od momentu obowiązywania HRA, sędziowie brytyjscy zaczęli go także używać w celu ochrony prawa do prywatności. W ostatnich latach określany jest on także jako *super-injunctions* i poddany jest ostrej krytyce zwłaszcza ze strony mediów, które określają tę regulację mianem kneblowania. Szerzej na ten temat – z ob. I.S. Blackshaw, *Protecting sports images rights: the rise and fall of super-injunctions?*, ISLJ news, 23.05.2011. Zobacz także sprawa *Mosley p. News Group Newspapers Ltd*, [2008] EWHC 687 (QB).

następujące okoliczności, które wyłączają bezprawność działania: zgoda uprawnionego, publiczne prawo do informacji oraz przepisy szczególne.

a) Wyrażenie zgody

Formą prawną, która pozwala na korzystanie z praw do wizerunku, jest zgoda wyrażona przez sportowców na rzecz osoby trzeciej. W doktrynie polskiej przyjmuje się, iż zezwolenie na rozpowszechnianie wizerunku sportowca może być udzielone w formie dowolnej, jednakże zgoda ta musi być niewątpliwa⁵⁵. Wiąże się to ze świadomością osoby udzielającej zgodę co do formy przedstawienia wizerunku sportowca, co do miejsca jego publikacji, a także co do komentarzy i zestawienia z innymi wizerunkami⁵⁶. Zgoda jest także formą prawną pozwalającą na wykorzystywanie wizerunku sportowca w innych krajach, takich jak np. Włochy, Grecja, Niemcy i Belgia⁵⁷.

b) Publiczne prawo do informacji

Wyłączne prawo do decydowania o rozpowszechnianiu wizerunku doznaje ograniczeń na podstawie prawa polskiego w związku z art. 81 ust. 2. pr.aut. Artykuł ten stanowi wyjątek od zasady wymogu uzyskania zgody osoby portretowanej. Zgodnie z jego treścią zezwolenia nie wymaga rozpowszechnianie wizerunku osoby powszechnie znanej, jeżeli wizerunek wykonano w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych. Ograniczenie to wynika z prymatu prawa społeczeństwa do informacji. Jednakże wykorzystanie wizerunku osób powszechnie znanych nie może dotyczyć prywatnej sfery ich życia, chyba że jest to powiązane bezpośrednio z działalnością publiczną danej osoby.

W większości krajów europejskich prawo to jest znane jako publiczne prawo do informacji i zawarte jest w ich konstytucjach (bezpośrednio lub pośrednio), jak zostało to uregulowane m.in. w Grecji⁵⁸, bądź też znajdują się w innych przepisach prawnych, jak ma miejsce w Niemczech⁵⁹ i Polsce, czy w końcu mogą one wynikać z orzecznictwa, jak w Wielkiej Brytanii.

55 W. Cajsels, *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 172.

56 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 12.02.1998 r.; cyt. za: M. Wach, *Personality merchandising...*, s. 26.

57 I.S. Blackshaw, R.C.R. Siekmann, *Sports Image...*, s. 192, 111, 64, 152.

58 M. Papaloukas, *Sports image and...*, s. 137.

59 I.S. Blackshaw, R.C.R. Siekmann, *Sports Image...*, s. 112.

W Stanach Zjednoczonych takie samo prawo okręśla się doktryną *newsworthiness*⁶⁰. Doktryna ta związana jest z dopuszczalnością ingerencji prasy w prywatność jednostek. Istotną rolę odegrało tu orzeczenie w sprawie *Sidis v. F-R Publishing Corporation*, które stało się podstawową przesłanką wyłączającą bezprawność naruszenia w systemie *common law*⁶¹.

c) Porządek prawny

Podstawę do rozpowszechniania wizerunku sportowca stanowią także przepisy znajdujące się w ustawodawstwie bezpośrednio odnoszącym się do działalności sportowej. Należy jednak nadmienić, iż często regulacje te budzą sprzeciw środowiska zawodniczego, ze względu na ich ingerencyjny charakter⁶².

W prawie polskim np. zgodnie z treścią art. 14 ust. 1 ustawy o sporcie polskim związkom sportowym przysługuje uprawnienie do gospodarowania i komercyjnej eksploatacji jednego z dóbr osobistych, jakim jest wizerunek. Regulacja ta ma zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do określonej kategorii zawodników – członków kadry narodowej w stroju reprezentacji kraju⁶³. W związku z tym zawodnik nie może bez zgody polskiego związku sportowego upoważniać osób trzecich do wykorzystywania jego wizerunku w stroju reprezentacyjnym. Istotne w tym kontekście jest sprzeciwianie stroju reprezentacyjnego. Nie oznacza on bowiem tylko i wyłącznie ubiory noszonego podczas startu, ale także strój wykorzystywany w trakcie przygotowań (np. dres, kurtka itp.) oraz strój oficjalny (np. garnitur, koszula itp., o ile taka istnieje). Tę samą konstrukcję ma ust. 2 omawianego artykułu, z tym że uprawnienia w tym wypadku odnoszą się będą do Polskiego Komitetu Olimpijskiego (PKOl), a grupa sportowców objęta niniejszą regulacją to członkowie reprezentacji olimpijskiej w stroju reprezentacji olimpijskiej⁶⁴.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 365.

⁶¹ Por. G. Dendy, *The Newsworthiness Defense to the Public Disclosure Tort*, Kentucky Law Journal, 1997, vol. 85, s. 147–168.

⁶² Np. sprawa reprezentanta Polski w piłę nożnej – Macieja Żurawskiego (zob. wyrok SN z dnia 16.12.2009 r., I CSK 160/09, O rzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna (OSNC), 2010, nr 7–8, poz. 114), czy podobna sprawa Kamila Kosińskiego, konflikt w Polskim Związku Lekkiej Atletyki dotyczący grupy zawodników zrzeszonych w ramach grupy sponsorskiej Elite Cafe.

⁶³ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie...*

⁶⁴ Art. 14 ust. 2 ustawy o sporcie.

Istotne w tym miejscu wydaje się także wskazanie regulacji wewnętrznych organizacji prawa prywatnego, jaką jest Międzynarodowy Komitet Olimpijski (MKOl). Zgodnie z przepisami wykonawczymi do art. 41 Karty Olimpijskiej (KO)⁶⁵, które stanowią, że poza sytuacjami dozwolonymi przez Komitet Wykonawczy MKOl, żaden zawodnik, trener lub działacz, który uczestniczy w Igrzyskach Olimpijskich (IO), nie może zezwolić na wykorzystanie swojej osoby, nazwiska, wizerunku lub występu sportowego w celach reklamowych podczas IO⁶⁶, prawo do decydowania o swoim wizerunku doznaje ograniczenia.

Reasumując, dozwolone rozpowszechnianie wizerunku sportowca wymaga w większości przypadków zezwolenia osoby na nim przedstawionej. Okoliczności, które wyłączają bezprawność, wiążą się z regułami ustawowymi, wewnętrznymi przepisami związkowymi bądź też wchodzą w zakres publicznego prawa do informacji, z uwzględnieniem odpowiednich zastrzeżeń.

6. Prawo do prywatności

Pojęcie prywatności nie zostało zdefiniowane w żadnym systemie prawnym, jest ujmowane bardzo szeroko i stanowi przedmiot regulacji wielu międzynarodowych i krajowych instrumentów prawnych⁶⁷. Zgodnie z treścią art. 8 EKPCz⁶⁸ każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego oraz rodzinnego, a także swojego mieszkania i korespondencji. Konstrukcja zastosowana w tym artykule ujmuje prawo do prywatności jako ogólne prawo każdego człowieka do poszanowania jego sfery prywatno-rodzinnej, która ujęta została w sposób niewyczerpujący, mają-

---

65 Zob. Karta Olimpijska, w wersji obowiązującej z dnia 11 lutego 2010, opublikowany przez International Olympic Committee – luty 2010, dostępna pod adresem: http://www.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Charter_en_2010.pdf [odczyt: 02.10.2012].

66 Punkt 3 przepisów wykonawczych do art. 41 Karty Olimpijskiej.

67 J. Hołda, Z. Hołda, D. Ostrowska, J. A. Rybczyńska, *Prawa człowieka. Zarys wykładu*, Warszawa 2008, s. 114–115.

68 Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPCz) sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 i uzupełniona Protokołem nr 2, Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284.

cy na celu ochronę całej prywatności⁶⁹. Ponadto niedopuszczalna w świetle powołanego przepisu jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z niniejszego uprawnienia, z wyjątkiem przypadków, które są przewidziane przez ustawę i konieczne w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, publiczne czy też α względu na dobrobyt gospodarczy kraju, a także w związku z ochroną porządku publicznego, zdrowia, moralności oraz ochroną praw i wolności innych osób⁷⁰.

Podobne ujęcie zostało przyjęte w dokumencie ONZ, artykuł 12 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka⁷¹ w brzmieniu ustalonym przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1948 r. stanowi, iż samowolna ingerencja w czyjekolwiek życie prywatne, rodzinne czy też domowe jest zabronione. Nadto niedopuszczalne jest godzenie w czyjkolwiek honor oraz dobre imię. Regulacja podobnej treści znajduje się w art. 17 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych⁷².

Naruszenie powyższych regulacji w kontekście prawa do wizerunku sportowców wiąże się z głównie z ingerencją medialną w życie sportowców, a także treścią regulacji poszczególnych państw czy też związków sportowych odnoszących się przede wszystkim do członków kadry narodowej lub reprezentacji olimpijskiej. Wątpliwości wiążą się z ingerencją związków, a także klubów w sferę praw sportowców, które są tak ściśle związane z ochroną życia prywatnego sportowców.

Sportowcy, jako osoby budzące powszechne zainteresowanie, stanowią olbrzymie pole działań marketingowych. Z wymiernej wartości majątkowej ich wizerunku zdają sobie sprawę wszyscy. Dlatego też istotną kwestią jest ochrona prywatności sportowca, zwłaszcza gdy jego wizerunek jest zagrożony. Niejednokrotnie (niestety) wiąże się to z ukryciem przed opinią publiczną „nie właściwego zachowania” gwiazdy sportu. W ostatnich latach najwięcej spraw dotyczących ochrony życia prywat-

---

69 Por. E. Łętowska, *Prawo do prywatności w Europie*, materiały edukacyjne przygotowane w ramach programu Socrates Grundtvig Action 1, „Law through Experience”, 116881-CP-1-2004-SK-GRUNDTVIG-G11, s. 5.

70 Art. 8 ust. 2 EKPCz. Nie jest to jednak prawo absolutne.

71 Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z dnia 10 grudnia 1948 r. dostępna pod adresem: http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf[odczyt: 02.10.2012]; rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217 A (III).

72 Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (MPPOiP), Dz.U. z 1977 r., nr 38, poz. 167.

nego rozpatrywały sądy angielskie, co nie wątpliwie powiązane jest z instytucją *super-injunctions*⁷³. Najgłośniejsza sprawa dotyczyła zawodnika Manchester United Ryana Giggs i jego romansu z była uczestniczką *Big Brothera*, co nadszarpnęło dotychczasowy medialny wizerunek Giggsa.

Zgodnie z przywoływanym już art. 8 EKPCz oraz art. 12 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka każdy (w tym także sportowcy) ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego oraz rodzinnego, a w świetle regulacji większości krajów ograniczenie ochrony w tym zakresie wynika z interesu publicznego, dlatego też pozostaje postawić sobie pytanie, czy np. informacja o romansie zawodnika leży w interesie publicznym. Ponadto powszechnie w doktrynie i orzecznictwie przyjęte jest, iż osobom publicznym przysługuje węższy zakres ochrony w sferze życia prywatnego niż zwykłym obywatelom⁷⁴, jednakże ich sfera intymności korzysta z ochrony bezwzględnej⁷⁵. Niewątpliwie sfera seksualna jest zaliczana do sfery intymności, w związku z czym powinna podlegać ochronie.

Drugi aspekt ochrony prywatności stanowią regulacje krajowe i związkowe. W świetle przywołanego już wcześniej artykułu 14 polskiej ustawy o sporcie zawodnik jest zobligowany do wyrażenia zgody na rozpowszechnianie jego wizerunku w stroju reprezentacyjnym, jeszcze przed zakwalifikowaniem się do kadry narodowej czy też reprezentacji olimpijskiej⁷⁶. Jest to jednoznaczne z wywieraniem presji na zawodniku, a ponadto stoi w jawnej sprzeczności z treścią art. 81 praut. Nie możemy bowiem w tym wypadku mówić ani o dobrowolności, ani o precyzji odnoszącej się do celu i warunków rozpowszechniania wizerunku. Udzielona z góry zgoda ma charakter abstrakcyjny⁷⁷. Sportowiec w momencie jej wyrażania traci kontrolę nad losem swojego wizerunku i tak naprawdę nie wie, jak będzie on wykorzystany i czy nie naruszy to jego godności. Nadto na zasadzie analogii do ochrony danych osobowych można stwierdzić, iż skuteczna może być tylko taka zgoda, która jest wyrażona w sposób swobodny. Należy także pamiętać, iż naruszenie prawa do wizerunku, który jest bezpośrednio powiązany z godnością człowieka⁷⁸,

73 I.S. Blackshaw, *Protecting sports images...*

74 J. Sińczycyło-Chabicz, *Naruszenie prywatności...*, s. 220.

75 *Ibidem*, s. 248.

76 Art. 14 ust. 3 ustawy o sporcie.

77 R. Szczepanik, *Problem prawa do wizerunku sportowca – reprezentanta kraju*, MP, 2007, nr 17.

78 Wyrok SN z dnia 16 kwietnia 2004 r., ICK 495/03, Glosa, 2005, nr 1, s. 54.

godzi często jeszcze w inne dobra osobiste, jak np. cześć, co ma już bezpośrednie przełożenie na poszanowanie prawa do życia prywatnego⁷⁹. Ponadto udostępnienie swojego wizerunku na zasadach wyłączności wiąże się przyznaniem czy to związkowi, czy też PKOl, możliwości jego użytkowania w każdej formie, co jednoznacznie może godzić w sferę prywatną i wpływać na zewnętrzny odbiór zawodnika.

Nie można się także zgodzić z twierdzeniem, iż członek kadry, czy to narodowej, czy olimpijskiej, jest osoba powszechnie znaną, a w związku z czym zgoda nie jest konieczna. Istnieje wiele tzw. dyscyplin niszowych, o których istnieniu pojęcie ma nie wielka grupa ludzi. Należy także pamiętać, iż nie każdy członek kadry jest osoba powszechnie rozpoznawalną. Ponadto zwolnienie z obowiązku uzyskania zgody odnosi się tylko do takich sytuacji, w których wizerunek został wykorzystany w związku z funkcją publiczną, czyli np. transmisja walki, meczu itp. Dlatego też koncepcja sportowca jako osoby powszechnie znanej jest nietrafiona i nie znajduje poparcia w przepisach prawa.

7. Wnioski

Ochrona wizerunku jest zagadnieniem o dużej doniosłości społecznej. Sportowcowi, jak każdej osobie fizycznej, przysługuje prawo do ochrony dobra osobistego, jakim jest jego wizerunek. Jest to zagadnienie istotne zarówno dla samych sportowców, którzy dochodzą ochrony swojego wizerunku, jak i dla podmiotów wykorzystujących ich wizerunek. Z jednej strony przepisy poszczególnych krajów chronią wizerunek sportowca przed bezprawnym wykorzystaniem, a z drugiej strony określają granice, w jakich poruszać mogą się wybrane podmioty korzystające z wizerunku sportowców. Ten drugi aspekt w praktyce budzi najwięcej wątpliwości po obu stronach. Gospodarczy rozwój wymiaru sportu doprowadził bowiem do sytuacji, w której wizerunek sportowca ma konkretne przełożenie materialne, co w sposób automatyczny prowadzi do sporów.

Na tle powyższych rozważań jednoznacznie można stwierdzić, iż w większości systemów prawnych rozpowszechnianie wizerunku wymaga zezwolenia osoby na nim przedstawionej. Istnienie zgody wyłącza bowiem bez-

⁷⁹ R. Szczepanik, *Problem prawa do wizerunku...*

prawność działania. Ponadto ochrona wizerunku podlega ograniczeniom ze względu na publiczne prawo do informacji.

Naruszenie wizerunku sportowca jest traktowane jako naruszenie jego prywatności⁸⁰, co daje bezpośredni impuls do ochrony praw człowieka związanych bezpośrednio z tą sferą, a chronionych w aktach prawa międzynarodowego, takich jak EKPCz czy Powszechna Deklaracja Praw Człowieka. Należy także zauważyć, że ochrona życia prywatnego sportowców (zwłaszcza tych, którzy są na szczycie list rankingowych i biją kolejne rekordy), których prywatne zachowania mogą rzutować na prezentowane przez nich postawy, jest zdecydowanie słabsza niż ochrona prywatności tzw. zwykłego obywatela. Ponadto nawet wśród samych sportowców możemy zauważyć dysproporcje w zakresie przysługującej im ochrony, wynikającej chociażby z wewnętrznych regulacji związkowych. Co więcej, należy stwierdzić, iż regulacje wymuszające przeniesienie wizerunku na zasadach wyłączności na konkretne podmioty prawne stanowią daleko idącą ingerencję w prawa podstawowe sportowca. Wizerunek bowiem jest dobrem ściśle związanym z jednostką ludzką (razem z nią powstaje i wygasa)⁸¹, wiążącym się z godnością człowieka. Ponadto należy pamiętać, iż prawa osobiste są niezbywalne, a wizerunek niewątpliwie nim jest⁸².

Istotne jest także zwrócenie uwagi na konieczność działania zgodnego z zasadą proporcjonalności, która zawiera obowiązek oceny różnych interesów. Wszelkie ograniczenia są dopuszczalne jedynie w takim zakresie, w jakim są one zgodne z zasadą proporcjonalności, i nie mogą one być zbyt restrykcyjne w stosunku, do celu jakiemu służą. W związku z czym istotne wydaje się, aby spojrzeć na sportowca przede wszystkim jako na osobę, której prywatność podlega ochronie określonej przez prawa człowieka.

---

80 M. Papaloukas, *Sports image and...*, s. 137.

81 Wyrok Sadu Najwyższego z dnia 26 października 2001 r., V CKN 195/01; cyt. za: R. Szczepanik, *Problem prawa do wizerunku...*

82 G. Tylec, *Zasady eksploatacji wizerunku sportowca członka kadry narodowej*, Przegląd Prawno-Ekonomiczny, 2009, nr 4, s. 19–21.